पुस्तपालन व लेखाकर्म

बारावी (HSC) बोर्ड परीक्षा फेब्रुवारी–मार्च 2027 – सराव प्रश्नपत्रिका क्र. 2

आदर्श उत्तरपत्रिका

वेळ: 3 तास **एकूण गुण: 80**

आदर्श उत्तरात एक योग्य पद्धत दाखवली आहे; इतर कोणतीही योग्य पद्धत असल्यास पूर्ण गुण मिळतात.

प्र. 1 (अ) खाली दिलेल्या पर्यायांमधून योग्य पर्याय निवडून वाक्ये पुन्हा लिहा. **[5]**

(1) भागीदाराच्या निवृत्तीच्या वेळी संपत्ती व देयतांच्या पुनर्मूल्यांकनावरील नफा _____ जमा केला जातो.

(अ) फक्त उर्वरित भागीदारांना
(ब) निवृत्त होणाऱ्या भागीदारासह सर्व भागीदारांना त्यांच्या जुन्या प्रमाणात
(क) फक्त निवृत्त होणाऱ्या भागीदाराला
(ड) उर्वरित भागीदारांना त्यांच्या नवीन प्रमाणात

उत्तर (1 गुण)
(ब) निवृत्त होणाऱ्या भागीदारासह सर्व भागीदारांना त्यांच्या जुन्या प्रमाणात.
योग्य वाक्य : भागीदाराच्या निवृत्तीच्या वेळी संपत्ती व देयतांच्या पुनर्मूल्यांकनावरील नफा **निवृत्त होणाऱ्या भागीदारासह सर्व भागीदारांना त्यांच्या जुन्या प्रमाणात** जमा केला जातो.

(2) संस्थेच्या विसर्जनाच्या वेळी नोंद न झालेल्या संपत्तीच्या विक्रीतून मिळालेली रोख रक्कम _____ जमा केली जाते.

(अ) रोखीकरण खात्याला
(ब) भागीदारांच्या भांडवल खात्यांना
(क) नफा-तोटा खात्याला
(ड) ख्याती खात्याला

उत्तर (1 गुण)
(अ) रोखीकरण खात्याला.
योग्य वाक्य : संस्थेच्या विसर्जनाच्या वेळी नोंद न झालेल्या संपत्तीच्या विक्रीतून मिळालेली रोख रक्कम **रोखीकरण खात्याला** जमा केली जाते (रोख/बँक खाते नावे होते).

(3) विपत्रधारक विपत्र राशी संग्रहणासाठी आपल्या बँकेकडे पाठवितो तेव्हा तो _____ नावे करतो.

(अ) प्राप्य विपत्र खाते
(ब) राशी संग्रहणासाठी बँक खाते
(क) आहार्यीचे खाते
(ड) बँक खाते

उत्तर (1 गुण)
(ब) राशी संग्रहणासाठी बँक खाते.
योग्य वाक्य : विपत्रधारक विपत्र राशी संग्रहणासाठी आपल्या बँकेकडे पाठवितो तेव्हा तो **राशी संग्रहणासाठी बँक खाते** नावे करतो (प्राप्य विपत्र खाते जमा होते).

(4) नफा न कमविणाऱ्या संस्थेत स्थिर संपत्तीवरील घसारा _____ दर्शविला जातो.

(अ) प्राप्ती-शोधन खात्याच्या प्राप्ती बाजूवर
(ब) प्राप्ती-शोधन खात्याच्या शोधन बाजूवर
(क) उत्पन्न-खर्च खात्याच्या खर्च बाजूवर
(ड) ताळेबंदाच्या देयता बाजूवर

उत्तर (1 गुण)
(क) उत्पन्न-खर्च खात्याच्या खर्च बाजूवर.
योग्य वाक्य : नफा न कमविणाऱ्या संस्थेत स्थिर संपत्तीवरील घसारा **उत्पन्न-खर्च खात्याच्या खर्च बाजूवर** दर्शविला जातो (हा रोख स्वरूपात न दिलेला खर्च असल्याने प्राप्ती-शोधन खात्यात कधीच येत नाही).

(5) सामान्य आकाराच्या उत्पन्न विवरणात _____ 100 मानली जाते.

(अ) ढोबळ नफा
(ब) शुद्ध विक्री
(क) शुद्ध नफा
(ड) विक्रीत मालाची किंमत

उत्तर (1 गुण)
(ब) शुद्ध विक्री.
योग्य वाक्य : सामान्य आकाराच्या उत्पन्न विवरणात **शुद्ध विक्री** 100 मानली जाते.

प्र. 1 (ब) गटात न बसणारा शब्द ओळखा. **[5]**

(1) ग्रंथपालाचा पगार, विद्युत शुल्क, ग्रंथालय पुस्तकांची खरेदी, सचिवाचे मानधन

उत्तर (1 गुण)
ग्रंथालय पुस्तकांची खरेदी – हा भांडवली खर्च आहे; इतर तीन महसुली खर्च असून ते उत्पन्न-खर्च खात्याला नावे केले जातात.

(2) आगीमुळे नष्ट झालेला माल, मोफत नमुना म्हणून वितरित केलेला माल, भागीदाराने उचललेला माल, खरेदीवरील वाहतूक खर्च

उत्तर (1 गुण)
खरेदीवरील वाहतूक खर्च – हा व्यापार खात्याच्या नावे बाजूवर दर्शविला जातो; इतर तीन व्यापार खात्याच्या जमा बाजूवर दर्शविले जातात.

(3) भाग भांडवल, प्रतिभूती प्रव्याजी, पूर्वप्राप्त याचना, थकीत मागणी

उत्तर (1 गुण)
थकीत मागणी – याची शिल्लक नावे असते (मागणी केलेल्या भांडवलातून वजा केली जाते); इतर तिघांची शिल्लक जमा असते.

(4) नूतनीकृत विपत्रावरील व्याज, विपत्र वटविल्याची कसर, विपत्र निवर्तनावरील सूट, प्राप्य विपत्र

उत्तर (1 गुण)
प्राप्य विपत्र – ही ताळेबंदात दर्शविली जाणारी संपत्ती आहे; इतर तीन विनिमय विपत्राशी संबंधित खर्च किंवा उत्पन्न आहेत.

(5) वापरण्यास तयार आज्ञावली, सानुकूलित आज्ञावली, तयार करून घेतलेली आज्ञावली, बनावट आज्ञावली

उत्तर (1 गुण)
बनावट आज्ञावली – ही बेकायदेशीर (नक्कल केलेली) आज्ञावली आहे; इतर तीन लेखांकन आज्ञावली संचाचे प्रकार आहेत.

प्र. 1 (क) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. **[5]**

(1) विसर्जनाच्या वेळी भागीदाराचे कर्ज रोखीकरण खात्याला का स्थानांतरित केले जात नाही?

उत्तर (1 गुण)
भागीदाराचे कर्ज ही बाह्य देयता नसल्यामुळे ते रोखीकरण खात्याला स्थानांतरित केले जात नाही; सर्व बाह्य देयता दिल्यानंतर आणि भागीदारांच्या भांडवलाचे शोधन करण्यापूर्वी त्याची स्वतंत्रपणे परतफेड केली जाते.

(2) मृत भागीदाराचा वारसदार कोण असतो?

उत्तर (1 गुण)
मृत भागीदाराला देय असलेली रक्कम ज्या कायदेशीर प्रतिनिधीला दिली जाते, तो मृत भागीदाराचा वारसदार होय.

(3) अप्राप्त वर्गणी म्हणजे काय?

उत्तर (1 गुण)
चालू वर्षासाठी सभासदांकडून येणे असलेली पण वर्षअखेरपर्यंत न मिळालेली वर्गणी म्हणजे अप्राप्त वर्गणी; ती वर्गणीच्या उत्पन्नात मिळविली जाते आणि ताळेबंदाच्या संपत्ती बाजूवर दर्शविली जाते.

(4) विपत्राचे नूतनीकरण म्हणजे काय?

उत्तर (1 गुण)
आहार्यीच्या विनंतीवरून जुने विपत्र रद्द करून त्याच्यावर पुढील कालावधीसाठी, सामान्यतः व्याजासह, नवीन विपत्र लिहिणे म्हणजे विपत्राचे नूतनीकरण होय.

(5) भागांचे कमी अभिदान म्हणजे काय?

उत्तर (1 गुण)

जनतेला देऊ केलेल्या भागांच्या संख्येपेक्षा कमी भागांसाठी प्रमंडळाला अर्ज प्राप्त होणे म्हणजे भागांचे कमी अभिदान होय.

प्र. 1 (ड) खालील बाबींची गणना करा. **[5]**

(1) अमित, बिना आणि चिराग 5 : 3 : 2 या प्रमाणात नफा वाटून घेतात. चिराग निवृत्त होतो आणि अमित व बिना भविष्यातील नफा 3 : 2 या प्रमाणात वाटून घेण्याचे ठरवितात. त्यांचे लाभाचे प्रमाण काढा.

उत्तर (1 गुण)
लाभ = नवीन हिस्सा – जुना हिस्सा.
अमित = 3/5 – 5/10 = 1/10; बिना = 2/5 – 3/10 = 1/10.
लाभाचे प्रमाण = **1 : 1**.

(2) 30 नोव्हेंबर 2026 रोजी देय असलेल्या ₹48,000 च्या विपत्राचे आहार्यीने 31 ऑगस्ट 2026 रोजी निवर्तन केले. वार्षिक 10% दराने सूट/कसर दिली. सूट/कसरीची रक्कम काढा.

उत्तर (1 गुण)
शिल्लक (न संपलेला) कालावधी = 31 ऑगस्ट ते 30 नोव्हेंबर = 3 महिने.
सूट = 48,000 × 10/100 × 3/12 = **₹1,200**.

(3) 1 एप्रिल 2025 रोजी लेखन सामग्रीचा साठा ₹1,200; वर्षभरात लेखन सामग्रीसाठी दिलेली रक्कम ₹6,500; 31 मार्च 2026 रोजी लेखन सामग्रीचा साठा ₹900; 31 मार्च 2026 रोजी लेखन सामग्रीचे देणे बाकी ₹400. वर्षभरात वापरलेल्या लेखन सामग्रीची रक्कम काढा.

उत्तर (1 गुण)
वापरलेली लेखन सामग्री = 1,200 + 6,500 + 400 – 900 = **₹7,200**.

(4) नफ्यात 1/4 हिस्सा असलेल्या भागीदाराचा 31 जुलै 2026 रोजी मृत्यू झाला. मागील वर्षाचा (2025-26) संस्थेचा नफा ₹1,44,000 होता. पुस्तके 31 मार्च रोजी बंद केली जातात. मागील वर्षाच्या नफ्याच्या आधारे मृत्यूच्या तारखेपर्यंतचा त्याचा नफ्यातील हिस्सा काढा.

उत्तर (1 गुण)
कालावधी = 1 एप्रिल ते 31 जुलै = 4 महिने.
नफ्यातील हिस्सा = 1,44,000 × 1/4 × 4/12 = **₹12,000**.

(5) एका प्रमंडळाचा शुद्ध नफा 2024-25 मध्ये ₹80,000 आणि 2025-26 मध्ये ₹92,000 होता. उत्पन्नाच्या तुलनात्मक विवरणासाठी टक्केवारीत बदल काढा.

उत्तर (1 गुण)
अंतिम बदल = 92,000 – 80,000 = ₹12,000.
टक्केवारीत बदल = 12,000 ÷ 80,000 × 100 = **15% वाढ**.

प्र. 2 खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. **[10]**

(अ) निलेश, ओंकार आणि प्रिया हे 4 : 3 : 3 या प्रमाणात नफा-तोटा वाटून घेणारे भागीदार आहेत. 31 मार्च 2026 रोजीचा त्यांचा ताळेबंद खालीलप्रमाणे होता :

निलेश, ओंकार आणि प्रिया यांचा 31 मार्च 2026 रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम ₹	संपत्ती	रक्कम ₹
भांडवल खाते :		बँकेतील रोख	26,000
निलेश	1,10,000	विविध ऋणको 60,000 (-) संशयित कर्ज निधी 3,000	57,000
ओंकार	80,000	स्कंध	48,000
प्रिया	60,000	उपस्कर	18,000
विविध धनको	52,000	यंत्रसामग्री	75,000
देय विपत्र	12,000	परिसर	80,000
		नफा-तोटा खाते (नावे शिल्लक)	10,000
एकूण	**3,14,000**	एकूण	**3,14,000**

1 एप्रिल 2026 रोजी प्रिया खालील अटींवर संस्थेतून निवृत्त झाली :

(1) परिसराचे मूल्य 15% ने वाढवावे आणि यंत्रसामग्रीवर 10% घसारा आकारावा.

(2) स्कंधाचे मूल्य 5% ने कमी करावे.

(3) विविध ऋणकोवर 8% दराने संशयित कर्ज निधी ठेवावा.

(4) पुस्तकात नोंद न झालेल्या ₹1,300 च्या अदत्त विद्युत शुल्काची तरतूद करावी.

(5) संस्थेच्या ख्यातीचे मूल्य ₹60,000 ठरविण्यात आले. पुस्तकात ख्याती खाते उघडून ते लगेच अपलेखित करावे. निलेश आणि ओंकार भविष्यातील नफा 3 : 2 या प्रमाणात वाटून घेतील.

(6) प्रियाला ₹25,000 धनादेशाने द्यावेत आणि तिला देय असलेली उर्वरित रक्कम तिच्या कर्ज खात्याला स्थानांतरित करावी.

तयार करा : नफा-तोटा समायोजन खाते, भागीदारांची भांडवल खाती आणि नवीन संस्थेचा ताळेबंद.

उत्तर (10 गुण)

संस्थेच्या पुस्तकात

नावे नफा-तोटा समायोजन खाते जमा

तपशील	रक्कम ₹	तपशील	रक्कम ₹
यंत्रसामग्री खाते (10% घसारा)	7,500	परिसर खाते (80,000 च्या 15%)	12,000
संशयित कर्ज निधी खाते (4,800 – 3,000)	1,800	पुनर्मूल्यांकनावरील तोटा (भांडवल खात्याला स्थानांतरित) :	
स्कंध खाते (48,000 च्या 5%)	2,400	निलेशचे भांडवल खाते (4/10)	400
अदत्त विद्युत शुल्क खाते	1,300	ओंकारचे भांडवल खाते (3/10)	300
		प्रियाचे भांडवल खाते (3/10)	300
एकूण	**13,000**	एकूण	**13,000**

नावे भागीदारांचे भांडवल खाते जमा

तपशील	निलेश ₹	ओंकार ₹	प्रिया ₹	तपशील	निलेश ₹	ओंकार ₹	प्रिया ₹
नफा-तोटा समायोजन खाते (तोटा)	400	300	300	शिल्लक पु/आ	1,10,000	80,000	60,000
नफा-तोटा खाते (संचित तोटा)	4,000	3,000	3,000	ख्याती खाते (उघडले 4 : 3 : 3)	24,000	18,000	18,000
ख्याती खाते (अपलेखन 3 : 2)	36,000	24,000	–				
बँक खाते	–	–	25,000				
प्रियाचे कर्ज खाते	–	–	49,700				
शिल्लक पु/ने	93,600	70,700	–				
एकूण	**1,34,000**	**98,000**	**78,000**	एकूण	**1,34,000**	**98,000**	**78,000**

नवीन संस्थेचा (निलेश आणि ओंकार) 1 एप्रिल 2026 रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम ₹	संपत्ती	रक्कम ₹
भांडवल खाते :		बँकेतील रोख (26,000 – 25,000)	1,000
निलेश	93,600	विविध ऋणको 60,000 (-) संशयित कर्ज निधी 4,800	55,200
ओंकार	70,700	स्कंध (48,000 – 2,400)	45,600
प्रियाचे कर्ज खाते	49,700	उपस्कर	18,000
विविध धनको	52,000	यंत्रसामग्री (75,000 – 7,500)	67,500
देय विपत्र	12,000	परिसर (80,000 + 12,000)	92,000
अदत्त विद्युत शुल्क	1,300		
एकूण	**2,79,300**	एकूण	**2,79,300**

कार्यटिपा :

(1) पुनर्मूल्यांकन : परिसर +12,000; यंत्रसामग्री –7,500; संशयित कर्ज निधी –1,800 (60,000 च्या 8% = 4,800 वजा आधीचा 3,000); स्कंध –2,400; अदत्त विद्युत शुल्क –1,300. निव्वळ तोटा = 13,000 – 12,000 = **₹1,000**, 4 : 3 : 3 प्रमाणात वाटला (₹400, ₹300, ₹300).

(2) ख्याती ₹60,000 जुन्या प्रमाणात 4 : 3 : 3 उघडली → निलेश ₹24,000, ओंकार ₹18,000, प्रिया ₹18,000; उर्वरित भागीदारांनी नवीन प्रमाणात 3 : 2 अपलेखित केली → निलेश ₹36,000, ओंकार ₹24,000. नवीन ताळेबंदात ख्याती दिसत नाही.

(3) संचित तोटा ₹10,000 (नफा-तोटा खात्याची नावे शिल्लक) जुन्या प्रमाणात अपलेखित → ₹4,000, ₹3,000, ₹3,000.

(4) प्रियाला देय रक्कम = 60,000 – 300 – 3,000 + 18,000 = ₹74,700; ₹25,000 धनादेशाने दिले, उर्वरित **₹49,700** तिच्या कर्ज खात्याला स्थानांतरित.

ताळेबंदाची एकूण रक्कम = **₹2,79,300**.

गुणदान: नफा-तोटा समायोजन खाते, तोटा ₹1,000 व त्याचे वाटप – 3 गुण · भागीदारांचे भांडवल खाते (ख्याती उघडणे व अपलेखन, संचित तोटा, शोधन व कर्ज) – 4 गुण · नवीन संस्थेचा ताळेबंद, एकूण ₹2,79,300 – 3 गुण

परीक्षकांचा सल्ला: ख्याती जुन्या प्रमाणात (तिन्ही भागीदारांना) उघडली जाते, पण नवीन प्रमाणात (फक्त उर्वरित भागीदारांना) अपलेखित केली जाते. नफा-तोटा खात्याची नावे शिल्लक हा मागील तोटा आहे – तो सर्व भागीदारांच्या भांडवल खात्यांना जुन्या प्रमाणात नावे करा; तो नवीन ताळेबंदात जात नाही.

किंवा

(ब) श्रेया आणि तन्मय हे 5 : 3 या प्रमाणात नफा-तोटा वाटून घेणारे भागीदार आहेत. 31 मार्च 2026 रोजीचा त्यांचा ताळेबंद खालीलप्रमाणे होता :

श्रेया आणि तन्मय यांचा 31 मार्च 2026 रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम ₹	संपत्ती	रक्कम ₹
भांडवल खाते :		हस्तस्थ रोख	12,000
श्रेया	80,000	विविध ऋणको	40,000
तन्मय	50,000	स्कंध	36,000
सामान्य संचिती	16,000	गुंतवणूक	20,000
विविध धनको	36,000	उपस्कर	14,000
		जमीन व इमारत	60,000
एकूण	**1,82,000**	एकूण	**1,82,000**

1 एप्रिल 2026 रोजी त्यांनी उदयला भविष्यातील नफ्यात 1/4 हिस्सा देऊन खालील अटींवर भागीदार म्हणून प्रवेश दिला :

(1) उदयने भांडवल म्हणून ₹60,000 आणावेत. ख्यातीचा आपला हिस्सा तो रोख आणू शकत नाही. संस्थेच्या ख्यातीचे मूल्य ₹48,000 ठरविण्यात आले असून पुस्तकात ख्याती खाते उघडून ते तसेच ठेवावे.

(2) जमीन व इमारतीचे मूल्य 20% ने वाढवावे. स्कंधाचे मूल्य ₹33,000 आणि गुंतवणुकीचे मूल्य तिच्या बाजारमूल्याने ₹18,500 ठरवावे.

(3) ₹2,000 बुडीत कर्ज अपलेखित करावे आणि उर्वरित विविध ऋणकोवर 5% दराने संशयित कर्ज निधी निर्माण करावा.

(4) उपस्करावर 10% घसारा आकारावा.

(5) विविध धनकोंमध्ये ₹1,000 चा समावेश आहे, जी रक्कम देय नाही.

(6) उदयच्या भांडवलाच्या आधारे नवीन नफा वाटपाच्या प्रमाणात श्रेया व तन्मय यांच्या भांडवलाचे समायोजन करावे. जादा रक्कम त्यांनी रोख काढून घ्यावी किंवा तूट रोख आणावी.

तयार करा : नफा-तोटा समायोजन खाते, भागीदारांची भांडवल खाती आणि नवीन संस्थेचा ताळेबंद.

उत्तर (10 गुण)

श्रेया, तन्मय आणि उदय यांच्या संस्थेच्या पुस्तकात

नावे नफा-तोटा समायोजन खाते जमा

तपशील	रक्कम ₹	तपशील	रक्कम ₹
स्कंध खाते (36,000 – 33,000)	3,000	जमीन व इमारत खाते (60,000 च्या 20%)	12,000
गुंतवणूक खाते (20,000 – 18,500)	1,500	विविध धनको खाते (देय नाही)	1,000
विविध ऋणको खाते (बुडीत कर्ज)	2,000		
संशयित कर्ज निधी खाते (38,000 च्या 5%)	1,900		
उपस्कर खाते (10% घसारा)	1,400		
पुनर्मूल्यांकनावरील नफा (भांडवल खात्याला स्थानांतरित) :			
श्रेयाचे भांडवल खाते (5/8)	2,000		
तन्मयचे भांडवल खाते (3/8)	1,200		
एकूण	**13,000**	एकूण	**13,000**

नावे भागीदारांचे भांडवल खाते जमा

तपशील	श्रेया ₹	तन्मय ₹	उदय ₹	तपशील	श्रेया ₹	तन्मय ₹	उदय ₹
रोख खाते (जादा रक्कम काढून घेतली)	9,500	7,700	–	शिल्लक पु/आ	80,000	50,000	–
शिल्लक पु/ने	1,12,500	67,500	60,000	सामान्य संचिती खाते	10,000	6,000	–
				नफा-तोटा समायोजन खाते	2,000	1,200	–
				ख्याती खाते	30,000	18,000	–
				रोख खाते (भांडवल)	–	–	60,000
एकूण	**1,22,000**	**75,200**	**60,000**	एकूण	**1,22,000**	**75,200**	**60,000**

नवीन संस्थेचा 1 एप्रिल 2026 रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम ₹	संपत्ती	रक्कम ₹
भांडवल खाते :		ख्याती	48,000
श्रेया	1,12,500	हस्तस्थ रोख	54,800
तन्मय	67,500	विविध ऋणको 38,000 (-) संशयित कर्ज निधी 1,900	36,100
उदय	60,000	स्कंध	33,000
विविध धनको (36,000 – 1,000)	35,000	गुंतवणूक	18,500
		उपस्कर (14,000 – 1,400)	12,600
		जमीन व इमारत (60,000 + 12,000)	72,000
एकूण	**2,75,000**	एकूण	**2,75,000**

कार्यटिपा :

(1) नवीन प्रमाण : उदय 1/4; उर्वरित 3/4, 5 : 3 प्रमाणात → श्रेया 15/32, तन्मय 9/32, उदय 8/32 → **15 : 9 : 8**.

(2) ख्याती ₹48,000 उघडून जुन्या भागीदारांना जुन्या प्रमाणात 5 : 3 जमा → श्रेया ₹30,000, तन्मय ₹18,000. ती नवीन ताळेबंदाच्या संपत्ती बाजूवर दर्शविली जाते.

(3) सामान्य संचिती ₹16,000, 5 : 3 प्रमाणात → ₹10,000 व ₹6,000.

(4) नवीन संस्थेचे एकूण भांडवल = 60,000 × 32/8 = ₹2,40,000 → श्रेया 2,40,000 × 15/32 = ₹1,12,500; तन्मय 2,40,000 × 9/32 = ₹67,500.

(5) भांडवल समायोजनापूर्वीची समायोजित शिल्लक : श्रेया ₹1,22,000, तन्मय ₹75,200 → जादा रक्कम रोख काढून घेतली : श्रेया ₹9,500, तन्मय ₹7,700.

(6) रोख : 12,000 + 60,000 – 9,500 – 7,700 = ₹54,800.

ताळेबंदाची एकूण रक्कम = **₹2,75,000**.

गुणदान: नफा-तोटा समायोजन खाते, नफा ₹3,200 – 3 गुण · भागीदारांचे भांडवल खाते (संचिती, पुनर्मूल्यांकन, ख्याती उघडणे, भांडवलाचे समायोजन) – 4 गुण · नवीन संस्थेचा ताळेबंद, एकूण ₹2,75,000 – 2 गुण · कार्यटिपा : नवीन प्रमाण व आवश्यक भांडवल – 1 गुण

परीक्षकांचा सल्ला: संशयित कर्ज निधी बुडीत कर्ज अपलेखित केल्यानंतरच्या ऋणकोंवर (38,000 च्या 5%) काढला जातो. संचिती, पुनर्मूल्यांकन व ख्याती ही सर्व समायोजने खतावल्यानंतरच जुन्या भागीदारांचे आवश्यक भांडवल काढा.

प्र. 3 खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. **[10]**

(अ) 15 फेब्रुवारी 2026 रोजी वैशालीने योगेशला ₹36,000 चा माल विकला. योगेशने लगेच ₹6,000 रोख दिले आणि शेष रकमेसाठी वैशालीने लिहिलेले 2 महिने मुदतीचे विपत्र स्वीकारले. वैशालीने ते विपत्र स्वतःजवळ ठेवले.

देयदिनांकाला योगेशने वैशालीला विपत्राचे नूतनीकरण करण्याची विनंती केली. वैशालीने खालील अटींवर ती मान्य केली :

(i) योगेशने ₹10,000 रोख आणि शेष रकमेवर वार्षिक 15% दराने 3 महिन्यांचे व्याज रोख दिले;

(ii) योगेशने शेष रकमेसाठी 3 महिने मुदतीचे नवीन विपत्र स्वीकारले.

21 जून 2026 रोजी योगेशने वार्षिक 12% दराने सूट/कसर घेऊन नवीन विपत्राचे निवर्तन केले.

वैशाली आणि योगेश यांच्या पुस्तकात आवश्यक रोजकीर्द नोंदी करा.

उत्तर (10 गुण)

कार्यटिपा :

(1) पहिल्या विपत्राचा देयदिनांक : 15 फेब्रुवारी + 2 महिने = 15 एप्रिल + 3 अनुग्रह दिवस = **18 एप्रिल 2026**.

(2) अंशतः रक्कम दिल्यानंतर शेष = 30,000 – 10,000 = ₹20,000. व्याज = 20,000 × 15/100 × 3/12 = ₹750 (रोख दिले).

(3) नवीन विपत्राचा देयदिनांक : 18 एप्रिल + 3 महिने = 18 जुलै + 3 अनुग्रह दिवस = **21 जुलै 2026**.

(4) 21 जून रोजी विपत्राचे निवर्तन → शिल्लक कालावधी = 1 महिना. सूट = 20,000 × 12/100 × 1/12 = ₹200; दिलेली रोख = ₹19,800.

वैशालीच्या पुस्तकात रोजकीर्द

दिनांक	तपशील	खा.पा.	नावे रक्कम ₹	जमा रक्कम ₹
2026 फेब्रु. 15	योगेश खाते ...नावे		36,000	
	विक्री खात्याला			36,000

	(योगेशला उधार माल विकल्याबद्दल)			
फेब्रु. 15	रोख खाते ...नावे		6,000	
	योगेशच्या खात्याला			6,000
	(योगेशकडून रोख रक्कम मिळाल्याबद्दल)			
फेब्रु. 15	प्राप्य विपत्र खाते ...नावे		30,000	
	योगेशच्या खात्याला			30,000
	(योगेशवर लिहिलेले 2 महिने मुदतीचे विपत्र त्याने स्वीकारल्याबद्दल)			
एप्रिल 18	योगेश खाते ...नावे		30,000	
	प्राप्य विपत्र खात्याला			30,000
	(नूतनीकरणासाठी योगेशची स्वीकृती रद्द केल्याबद्दल)			
एप्रिल 18	रोख खाते ...नावे		10,750	
	योगेशच्या खात्याला			10,000
	व्याज खात्याला			750
	(अंशतः रक्कम आणि ₹20,000 वर वार्षिक 15% दराने 3 महिन्यांचे व्याज मिळाल्याबद्दल)			
एप्रिल 18	प्राप्य विपत्र खाते ...नावे		20,000	
	योगेशच्या खात्याला			20,000
	(शेष रकमेसाठी 3 महिने मुदतीचे नवीन विपत्र लिहून ते स्वीकारल्याबद्दल)			
जून 21	रोख खाते ...नावे		19,800	
	कसर खाते ...नावे		200	
	प्राप्य विपत्र खात्याला			20,000
	(वार्षिक 12% कसरीवर नवीन विपत्राचे देयदिनांकाच्या एक महिना आधी निवर्तन झाल्याबद्दल)			
	एकूण		**1,52,750**	**1,52,750**

योगेशच्या पुस्तकात रोजकीर्द

दिनांक	तपशील	खा.पा.	नावे रक्कम ₹	जमा रक्कम ₹
2026 फेब्रु. 15	खरेदी खाते ...नावे		36,000	
	वैशालीच्या खात्याला			36,000
	(वैशालीकडून उधार माल खरेदी केल्याबद्दल)			
फेब्रु. 15	वैशाली खाते ...नावे		6,000	
	रोख खात्याला			6,000
	(वैशालीला रोख रक्कम दिल्याबद्दल)			
फेब्रु. 15	वैशाली खाते ...नावे		30,000	
	देय विपत्र खात्याला			30,000
	(2 महिने मुदतीचे विपत्र स्वीकारल्याबद्दल)			
एप्रिल 18	देय विपत्र खाते ...नावे		30,000	
	वैशालीच्या खात्याला			30,000
	(नूतनीकरणासाठी आपली स्वीकृती रद्द झाल्याबद्दल)			
एप्रिल 18	वैशाली खाते ...नावे		10,000	
	व्याज खाते ...नावे		750	
	रोख खात्याला			10,750
	(अंशतः रक्कम व्याजासह दिल्याबद्दल)			
एप्रिल 18	वैशाली खाते ...नावे		20,000	

	देय विपत्र खात्याला			20,000
	(शेष रकमेसाठी 3 महिने मुदतीचे नवीन विपत्र स्वीकारल्याबद्दल)			
जून 21	देय विपत्र खाते ...नावे		20,000	
	रोख खात्याला			19,800
	कसर खात्याला			200
	(आपल्या स्वीकृतीचे निवर्तन होऊन कसर मिळाल्याबद्दल)			
	एकूण		**1,52,750**	**1,52,750**

टीप : नूतनीकरणासाठी स्वीकृती रद्द करण्याची नोंद विपत्राचे अनादरण म्हणूनही लिहिता येते; त्यालाही पूर्ण गुण द्यावेत.

गुणदान: कार्यटिपा : देयदिनांक, व्याज व सूट – 2 गुण · वैशालीची रोजकीर्द – 7 नोंदी – 4 गुण (नूतनीकरण व कसरीच्या नोंदींना प्रत्येकी 1 गुण) · योगेशची रोजकीर्द – 7 नोंदी – 4 गुण

परीक्षकांचा सल्ला: रोख मिळालेले व्याज व्याज खात्याला जमा होते (येथे ते नवीन विपत्रात मिळविलेले नाही). सूट/कसर ही आहर्त्यासाठी (वैशाली) खर्च आणि आहार्यीसाठी (योगेश) उत्पन्न असते.

किंवा

(ब) गौरी, हेमंत आणि इरफान हे 5 : 4 : 1 या प्रमाणात नफा-तोटा वाटून घेणारे भागीदार होते. 31 मार्च 2026 रोजीचा त्यांचा ताळेबंद खालीलप्रमाणे होता :

गौरी, हेमंत आणि इरफान यांचा 31 मार्च 2026 रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम ₹	संपत्ती	रक्कम ₹
भांडवल खाते :		बँकेतील रोख	6,500
गौरी	50,000	विविध ऋणको	28,000
हेमंत	30,000	स्कंध	34,000
इरफान	1,500	यंत्रसामग्री	45,000
हेमंतचे कर्ज	15,000	उपस्कर	12,000
विविध धनको	36,000	गुंतवणूक	10,000
देय विपत्र	9,000	नफा-तोटा खाते	6,000
एकूण	**1,41,500**	एकूण	**1,41,500**

वरील तारखेला संस्थेचे विसर्जन करण्यात आले आणि खालील व्यवहार झाले :

(1) ऋणकोंकडून ₹25,000, स्कंधापासून ₹30,000 आणि यंत्रसामग्रीपासून ₹36,000 वसूल झाले.

(2) गौरीने गुंतवणूक ₹11,000 ला आणि उपस्कर ₹9,000 ला ताब्यात घेतले.

(3) विविध धनकोंना पूर्ण फेड म्हणून ₹34,500 दिले आणि देय विपत्रांची पूर्ण रक्कम दिली.

(4) हेमंतचे कर्ज पूर्ण फेडले.

(5) रोखीकरण खर्च ₹2,400 झाला.

(6) इरफान नादार झाला आणि त्याच्या खाजगी संपत्तीतून फक्त ₹540 वसूल होऊ शकले.

तयार करा : रोखीकरण खाते, भागीदारांची भांडवल खाती आणि बँक खाते.

उत्तर (10 गुण)

गौरी, हेमंत आणि इरफान यांच्या पुस्तकात

नावे रोखीकरण खाते जमा

तपशील	रक्कम ₹	रक्कम ₹	तपशील	रक्कम ₹	रक्कम ₹
विविध ऋणको खाते		28,000	विविध धनको खाते		36,000
स्कंध खाते		34,000	देय विपत्र खाते		9,000
यंत्रसामग्री खाते		45,000	बँक खाते (संपत्तीपासून वसुली) :		
उपस्कर खाते		12,000	ऋणको	25,000	
गुंतवणूक खाते		10,000	स्कंध	30,000	
बँक खाते :			यंत्रसामग्री	36,000	91,000
विविध धनको (36,000 – 1,500)	34,500		गौरीचे भांडवल खाते (गुंतवणूक व उपस्कर ताब्यात घेतले)		20,000

देय विपत्र	9,000	43,500	रोखीकरणावरील तोटा (भांडवल खात्याला स्थानांतरित) :		
बँक खाते (रोखीकरण खर्च)		2,400	गौरीचे भांडवल खाते (5/10)	9,450	
			हेमंतचे भांडवल खाते (4/10)	7,560	
			इरफानचे भांडवल खाते (1/10)	1,890	18,900
एकूण		**1,74,900**	एकूण		**1,74,900**

नावे भागीदारांचे भांडवल खाते जमा

तपशील	गौरी ₹	हेमंत ₹	इरफान ₹	तपशील	गौरी ₹	हेमंत ₹	इरफान ₹
नफा-तोटा खाते	3,000	2,400	600	शिल्लक पु/आ	50,000	30,000	1,500
रोखीकरण खाते (तोटा)	9,450	7,560	1,890	बँक खाते (खाजगी संपत्तीतून)	–	–	540
रोखीकरण खाते (संपत्ती ताब्यात घेतली)	20,000	–	–	गौरीचे भांडवल खाते	–	–	250
इरफानचे भांडवल खाते (तूट 5 : 4)	250	200	–	हेमंतचे भांडवल खाते	–	–	200
बँक खाते (अंतिम शोधन)	17,300	19,840	–				
एकूण	**50,000**	**30,000**	**2,490**	एकूण	**50,000**	**30,000**	**2,490**

नावे बँक खाते जमा

तपशील	रक्कम ₹	तपशील	रक्कम ₹
शिल्लक पु/आ	6,500	रोखीकरण खाते (धनको व देय विपत्र)	43,500
रोखीकरण खाते (संपत्तीपासून वसुली)	91,000	हेमंतचे कर्ज खाते	15,000
इरफानचे भांडवल खाते (खाजगी संपत्ती)	540	रोखीकरण खाते (खर्च)	2,400
		गौरीचे भांडवल खाते	17,300
		हेमंतचे भांडवल खाते	19,840
एकूण	**98,040**	एकूण	**98,040**

कार्यटिपा :

(1) रोखीकरणावरील तोटा = ₹18,900, 5 : 4 : 1 प्रमाणात → गौरी ₹9,450, हेमंत ₹7,560, इरफान ₹1,890.

(2) संचित तोटा (नफा-तोटा खाते) ₹6,000, 5 : 4 : 1 प्रमाणात → ₹3,000, ₹2,400, ₹600.

(3) इरफान : 1,500 – 600 – 1,890 = नावे शिल्लक ₹990; त्याच्या खाजगी संपत्तीतून ₹540 वसूल → भांडवलाची तूट **₹450**.

(4) ही तूट सक्षम भागीदार आपल्या नफा वाटपाच्या प्रमाणात 5 : 4 सोसतात (बालभारती पाठ्यपुस्तकाप्रमाणे) → गौरी ₹250, हेमंत ₹200.

(5) हेमंतचे कर्ज (₹15,000) भागीदारांच्या भांडवलापूर्वी फेडले जाते. ते हेमंतच्या कर्ज खात्याद्वारे (खाली दर्शविल्याप्रमाणे) किंवा थेट बँक खात्यात दर्शविता येते.

नावे हेमंतचे कर्ज खाते जमा

तपशील	रक्कम ₹	तपशील	रक्कम ₹
बँक खाते	15,000	शिल्लक पु/आ	15,000
एकूण	**15,000**	एकूण	**15,000**

अंतिम शोधन : गौरी **₹17,300**, हेमंत **₹19,840**; बँक खात्याची एकूण रक्कम ₹98,040.

गुणदान: रोखीकरण खाते, तोटा ₹18,900 – 4 गुण · भागीदारांचे भांडवल खाते (संचित तोटा, नादारीमुळे आलेली ₹450 ची तूट 5 : 4 प्रमाणात) – 4 गुण · बँक खाते – 2 गुण

परीक्षकांचा सल्ला: भागीदाराने ताब्यात घेतलेली संपत्ती रोखीकरण खात्याला जमा आणि त्या भागीदाराच्या भांडवल खात्याला नावे केली जाते. भागीदाराचे कर्ज कधीही रोखीकरण खात्याला स्थानांतरित होत नाही – ते भांडवलापूर्वी स्वतंत्रपणे फेडले जाते.

प्र. 4 खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. **[8]**

(अ) गोदावरी सोलर एनर्जी लि. ने प्रत्येकी ₹10 चे 25,000 समभाग प्रतिभाग ₹3 प्रव्याजीने विक्रीस काढले. त्यावर रक्कम पुढीलप्रमाणे देय होती :

अर्जासोबत ₹2; आवंटनावर ₹6 (₹3 प्रव्याजीसह); प्रथम व अंतिम याचनेवर ₹5.

34,000 भागांसाठी अर्ज प्राप्त झाले. 4,000 भागांचे अर्ज नाकारून त्यांची रक्कम परत करण्यात आली. उर्वरित अर्जदारांना अनुपातीक प्रमाणात 25,000 भागांचे आवंटन करण्यात आले आणि अर्जासोबत मिळालेली अतिरिक्त रक्कम आवंटनावरील देय रकमेत समायोजित करण्यात आली.

सर्व देय रक्कम प्राप्त झाली. 500 भागांचे आवंटन झालेल्या श्रीमती अंजली देशमुख यांनी आवंटन राशीसोबतच प्रथम व अंतिम याचनेची रक्कमही दिली.

प्रमंडळाच्या पुस्तकात आवश्यक रोजकीर्द नोंदी करा.

उत्तर (8 गुण)

गोदावरी सोलर एनर्जी लि. च्या पुस्तकात रोजकीर्द

दिनांक	तपशील	खा.पा.	नावे रक्कम ₹	जमा रक्कम ₹
(1)	बँक खाते ...नावे		68,000	
	समभाग प्रार्थना खात्याला			68,000
	(प्रतिभाग ₹2 प्रमाणे 34,000 भागांवर प्रार्थना राशी मिळाल्याबद्दल)			
(2)	समभाग प्रार्थना खाते ...नावे		68,000	
	समभाग भांडवल खात्याला			50,000
	समभाग आवंटन खात्याला			10,000
	बँक खात्याला			8,000
	(25,000 भागांवरील प्रार्थना राशी भांडवल खात्याला स्थानांतरित, 5,000 भागांवरील अतिरिक्त राशी आवंटनात समायोजित आणि नाकारलेल्या 4,000 भागांवरील राशी परत केल्याबद्दल)			
(3)	समभाग आवंटन खाते ...नावे		1,50,000	
	समभाग भांडवल खात्याला			75,000
	प्रतिभूती प्रव्याजी खात्याला			75,000
	(₹3 प्रव्याजीसह प्रतिभाग ₹6 प्रमाणे 25,000 भागांवर आवंटन राशी मागविल्याबद्दल)			
(4)	बँक खाते ...नावे		1,42,500	
	समभाग आवंटन खात्याला			1,40,000
	पूर्वप्राप्त याचना खात्याला			2,500
	(आवंटन राशीची उर्वरित रक्कम आणि 500 भागांवरील प्रथम व अंतिम याचनेची रक्कम आगाऊ मिळाल्याबद्दल)			
(5)	समभाग प्रथम व अंतिम याचना खाते ...नावे		1,25,000	
	समभाग भांडवल खात्याला			1,25,000
	(प्रतिभाग ₹5 प्रमाणे 25,000 भागांवर प्रथम व अंतिम याचनेची मागणी केल्याबद्दल)			
(6)	बँक खाते ...नावे		1,22,500	
	पूर्वप्राप्त याचना खाते ...नावे		2,500	
	समभाग प्रथम व अंतिम याचना खात्याला			1,25,000
	(याचना राशी मिळाल्याबद्दल व पूर्वप्राप्त याचना समायोजित केल्याबद्दल)			
	एकूण		**6,78,500**	**6,78,500**

कार्यटिपा :

(1) अर्ज 34,000 – नाकारलेले 4,000 = 30,000 भाग; आवंटन 25,000 → अनुपातीक प्रमाण 6 : 5.

(2) अतिरिक्त प्रार्थना राशी = 5,000 × ₹2 = ₹10,000, आवंटनात समायोजित. परत केलेली रक्कम = 4,000 × ₹2 = ₹8,000.

(3) मिळालेली आवंटन राशी = 1,50,000 – 10,000 = ₹1,40,000; अधिक पूर्वप्राप्त याचना 500 × ₹5 = ₹2,500 → बँक ₹1,42,500.

(4) मिळालेली याचना राशी = 1,25,000 – 2,500 = ₹1,22,500.

पडताळणी : समभाग भांडवल = 50,000 + 75,000 + 1,25,000 = ₹2,50,000 (25,000 × ₹10); प्रतिभूती प्रव्याजी = ₹75,000.

गुणदान: प्रार्थना राशी मिळणे व तिचे स्थानांतर / समायोजन / परतावा – 2 गुण · आवंटन राशीची मागणी (प्रव्याजीसह) व पूर्वप्राप्त याचनेसह प्राप्ती – 3 गुण · याचनेची मागणी व पूर्वप्राप्त याचना समायोजित करून प्राप्ती – 2 गुण · कार्यटिपा – 1 गुण

परीक्षकांचा सल्ला: फक्त ज्या 30,000 भागांच्या अर्जांना आवंटन झाले त्यांचीच अतिरिक्त राशी समायोजनासाठी उपलब्ध असते; नाकारलेल्या अर्जांची रक्कम परत केली जाते. पूर्वप्राप्त याचना रक्कम मिळताना जमा आणि याचना मागविताना नावे केली जाते.

किंवा

(ब) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

(i) लेखांकन आज्ञावली संचाचे चार प्रकार स्पष्ट करा. (4 गुण)

(ii) हस्तलिखित लेखांकन आणि संगणकीय लेखांकन यांतील फरक स्पष्ट करा (कोणतेही चार मुद्दे). (4 गुण)

उत्तर (8 गुण)

(i) लेखांकन आज्ञावली संचाचे प्रकार :

(1) **वापरण्यास तयार :** कमी व्यवहार असलेल्या लहान संस्थांसाठी उपयुक्त प्रमाणित आज्ञावली; किंमत कमी, शिकण्यास सोपी, मर्यादित उपभोक्ते, गोपनीयता कमी आणि इतर प्रणालींशी जोडण्याची संधी अल्प.

(2) **सानुकूलित :** उपभोक्त्याच्या विशेष गरजांनुसार बदल केलेली प्रमाणित आज्ञावली (उदा. विक्री प्रमाणक नोंदविताच स्कंध अद्ययावत होणे); मध्यम व मोठ्या संस्थांसाठी उपयुक्त; स्थापना व प्रशिक्षणाचा खर्च जास्त; गोपनीयता अधिक.

(3) **तयार करून घेतलेले :** वेगवेगळ्या ठिकाणी असलेले अनेक उपभोक्ते असणाऱ्या मोठ्या संघटनांसाठी खास तयार केलेली आज्ञावली; व्यवस्थापन माहिती प्रणालीचा (MIS) भाग; विशेष प्रशिक्षणाची गरज; गोपनीयता व सत्यता यांची कडक तपासणी.

(4) **खुल्या स्रोतांमधून उपलब्ध :** कमी अंदाजपत्रक असलेल्या लघुउद्योगांसाठी इंटरनेटवर मोफत उपलब्ध आज्ञावली, उदा. GNU Khata.

(ii) हस्तलिखित लेखांकन व संगणकीय लेखांकन यांतील फरक :

फरकाचे मुद्दे	हस्तलिखित लेखांकन	संगणकीय लेखांकन
(1) नोंद	व्यवहार प्रत्यक्ष पुस्तकांत (रोजकीर्द, खातेवही) लिहिले जातात.	व्यवहार लेखांकन आज्ञावलीत प्रमाणकांच्या स्वरूपात नोंदविले जातात.
(2) आकडेमोड	बेरजा व शिल्लक हाताने काढल्या जातात.	सर्व बेरजा व शिल्लक आपोआप काढल्या जातात.
(3) खतावणी	खतावणी हाताने केली जाते; खतावणी करताना चुका होऊ शकतात.	प्रमाणक नोंदविताच खातेवही आपोआप अद्ययावत होते.
(4) तेरीज व अंतिम खाती	शिल्लक स्थानांतरित करून हाताने तयार केली जातात.	केव्हाही आपोआप तयार होतात.
(5) पुस्तके बंद करणे	शिल्लक हाताने पुढील वर्षी पुढे नेल्या जातात.	शिल्लक आपोआप पुढे नेल्या जातात.

गुणदान: (i) चार प्रकार स्पष्ट केल्यास – प्रत्येकी 1 गुण (4 गुण) · (ii) फरकाचे कोणतेही चार मुद्दे – प्रत्येकी 1 गुण (4 गुण)

परीक्षकांचा सल्ला: फरक 'फरकाचे मुद्दे' या स्तंभासह तक्त्यात लिहा; प्रत्येक मुद्द्यात दोन्ही प्रणालींची तुलना एकाच आधारावर करावी.

प्र. 5 खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. **[8]**

(अ) इंद्रायणी टेक्स्टाईल्स लि. यांच्या खालील माहितीवरून (i) कर पूर्व शुद्ध नफ्याच्या 30% आयकर धरून 2024-25 व 2025-26 या वर्षांचे उत्पन्नाचे तुलनात्मक विवरण तयार करा आणि (ii) 2025-26 साठी परिचालन अनुपात व परिचालन लाभ अनुपात काढा.

तपशील	2024-25 ₹	2025-26 ₹
शुद्ध विक्री	8,00,000	10,00,000
विक्रीत मालाची किंमत	5,00,000	6,40,000
कार्यालय व प्रशासकीय खर्च	80,000	96,000
विक्री व वितरण खर्च	60,000	72,000
अपरिचालन उत्पन्न (मिळालेले व्याज)	20,000	8,000

उत्तर (8 गुण)

(i) इंद्रायणी टेक्स्टाईल्स लि. यांचे 31 मार्च 2025 व 31 मार्च 2026 रोजी संपणाऱ्या वर्षांचे उत्पन्नाचे तुलनात्मक विवरण

तपशील	2024-25 ₹	2025-26 ₹	अंतिम बदल ₹	टक्केवारीत बदल
शुद्ध विक्री	8,00,000	10,00,000	2,00,000	25% वाढ
(-) विक्रीत मालाची किंमत	5,00,000	6,40,000	1,40,000	28% वाढ
ढोबळ नफा	3,00,000	3,60,000	60,000	20% वाढ
(-) कार्यालय व प्रशासकीय खर्च	80,000	96,000	16,000	20% वाढ
(-) विक्री व वितरण खर्च	60,000	72,000	12,000	20% वाढ
परिचालन नफा	1,60,000	1,92,000	32,000	20% वाढ
(+) अपरिचालन उत्पन्न (मिळालेले व्याज)	20,000	8,000	(12,000)	60% घट
कर पूर्व शुद्ध नफा	1,80,000	2,00,000	20,000	11.11% वाढ
(-) आयकर @ 30%	54,000	60,000	6,000	11.11% वाढ
कर आकारणी नंतरचा शुद्ध नफा	1,26,000	1,40,000	14,000	11.11% वाढ

टक्केवारीत बदल = अंतिम बदल ÷ मागील वर्षाची रक्कम × 100; उदा. शुद्ध विक्री = 2,00,000 ÷ 8,00,000 × 100 = 25%. अपरिचालन उत्पन्न ₹20,000 वरून ₹8,000 पर्यंत घटले (60% घट).

(ii) परिचालन अनुपात = (विक्रीत मालाची किंमत + परिचालन खर्च) ÷ शुद्ध विक्री × 100

= (6,40,000 + 96,000 + 72,000) ÷ 10,00,000 × 100 = 8,08,000 ÷ 10,00,000 × 100 = **80.8%**

परिचालन लाभ अनुपात = परिचालन नफा ÷ शुद्ध विक्री × 100 = 1,92,000 ÷ 10,00,000 × 100 = **19.2%**

पडताळणी : 80.8% + 19.2% = 100%.

अभिप्राय : विक्री 25% ने व परिचालन नफा 20% ने वाढला, परंतु अपरिचालन उत्पन्न घटल्यामुळे कर आकारणी नंतरचा शुद्ध नफा फक्त 11.11% ने वाढला.

गुणदान: (i) उत्पन्नाचे तुलनात्मक विवरण – दोन्ही वर्षांची आकडेवारी 2, अंतिम बदल 1, टक्केवारीत बदल 2 (5 गुण) · (ii) परिचालन अनुपात – सूत्र ½, उत्तर 1; परिचालन लाभ अनुपात – सूत्र ½, उत्तर 1 (3 गुण)

परीक्षकांचा सल्ला: टक्केवारीत बदल नेहमी मागील वर्षाच्या रकमेवर काढला जातो. अपरिचालन उत्पन्न (मिळालेले व्याज) परिचालन नफ्यानंतर मिळविले जाते – ते परिचालन नफ्याचा भाग नाही.

किंवा

(ब) ऋतुजा, सिद्धार्थ आणि तेजस हे 3 : 1 : 1 या प्रमाणात नफा-तोटा वाटून घेणारे भागीदार होते. 31 ऑगस्ट 2026 रोजी तेजसचा मृत्यू झाला. पुस्तके दरवर्षी 31 मार्च रोजी बंद केली जातात. 1 एप्रिल 2026 रोजी तेजसच्या भांडवल खात्याची जमा शिल्लक ₹50,000 होती आणि राखीव निधी ₹25,000 होता. पुढीलप्रमाणे ठरले :

(1) इमारतीचे (पुस्तकी किंमत ₹1,20,000) मूल्य ₹1,35,000 ठरवावे; यंत्रसामग्रीवर (पुस्तकी किंमत ₹40,000) 10% घसारा आकारावा; स्कंधाचे (पुस्तकी किंमत ₹30,000) मूल्य ₹29,000 ठरवावे.

(2) संस्थेच्या ख्यातीचे मूल्य मागील चार वर्षांच्या सरासरी नफ्याच्या 2½ वर्षांच्या खरेदीइतके ठरवावे. तेजसच्या हिश्याचे समायोजन ऋतुजा व सिद्धार्थ यांच्या भांडवल खात्यांद्वारे करावे; ते भविष्यातील नफा 3 : 1 या प्रमाणात वाटून घेतील.

(3) मृत्यूच्या तारखेपर्यंतचा तेजसचा नफ्यातील हिस्सा मागील वर्षाच्या नफ्याच्या आधारे काढावा.

(4) तेजसला दरमहा ₹2,000 पगार आणि भांडवलावर वार्षिक 9% दराने व्याज मिळण्याचा अधिकार होता.

मागील चार वर्षांचा नफा : 2022-23 ₹92,000; 2023-24 ₹1,14,000; 2024-25 तोटा ₹10,000; 2025-26 ₹1,08,000.

मृत्यूच्या तारखेपर्यंत तेजसने ₹8,000 ची उचल केली होती; त्याच्या उचलीवरील व्याज ₹200 आहे.

मृत्यूच्या तारखेला त्याच्या वारसदाराला ₹40,000 धनादेशाने दिले आणि उर्वरित रक्कम वारसदाराच्या कर्ज खात्याला स्थानांतरित केली.

तयार करा : नफा-तोटा समायोजन खाते, तेजसचे भांडवल खाते आणि तेजसच्या वारसदाराचे खाते.

उत्तर (8 गुण)

कार्यटिपा :

(1) सरासरी नफा = (92,000 + 1,14,000 – 10,000 + 1,08,000) ÷ 4 = 3,04,000 ÷ 4 = ₹76,000.

(2) संस्थेची ख्याती = 76,000 × 2½ = ₹1,90,000; तेजसचा हिस्सा = 1,90,000 × 1/5 = ₹38,000.

लाभाचे प्रमाण : ऋतुजा 3/4 – 3/5 = 3/20; सिद्धार्थ 1/4 – 1/5 = 1/20 → 3 : 1 → ऋतुजा ₹28,500, सिद्धार्थ ₹9,500.

(3) कालावधी 1 एप्रिल ते 31 ऑगस्ट = 5 महिने. मृत्यूपर्यंतचा नफा = 1,08,000 × 1/5 × 5/12 = ₹9,000 (नफा-तोटा निलंबन खाते).

(4) पगार = 2,000 × 5 = ₹10,000; भांडवलावर व्याज = 50,000 × 9/100 × 5/12 = ₹1,875.

(5) राखीव निधीतील हिस्सा = 25,000 × 1/5 = ₹5,000.

संस्थेच्या पुस्तकात

नावे नफा-तोटा समायोजन खाते जमा

तपशील	रक्कम ₹	तपशील	रक्कम ₹
यंत्रसामग्री खाते (40,000 च्या 10%)	4,000	इमारत खाते (1,35,000 – 1,20,000)	15,000
स्कंध खाते (30,000 – 29,000)	1,000		
पुनर्मूल्यांकनावरील नफा (भांडवल खात्याला स्थानांतरित) :			
ऋतुजाचे भांडवल खाते (3/5)	6,000		
सिद्धार्थचे भांडवल खाते (1/5)	2,000		
तेजसचे भांडवल खाते (1/5)	2,000		
एकूण	**15,000**	एकूण	**15,000**

नावे तेजसचे भांडवल खाते जमा

तपशील	रक्कम ₹	तपशील	रक्कम ₹
उचल खाते	8,000	शिल्लक पु/आ	50,000
उचलीवरील व्याज खाते	200	राखीव निधी खाते (1/5)	5,000
तेजसच्या वारसदाराचे खाते (स्थानांतर)	1,07,675	नफा-तोटा समायोजन खाते	2,000
		ऋतुजाचे भांडवल खाते (ख्याती)	28,500
		सिद्धार्थचे भांडवल खाते (ख्याती)	9,500
		नफा-तोटा निलंबन खाते	9,000
		पगार खाते	10,000
		भांडवलावर व्याज खाते	1,875
एकूण	**1,15,875**	एकूण	**1,15,875**

नावे तेजसच्या वारसदाराचे खाते जमा

तपशील	रक्कम ₹	तपशील	रक्कम ₹
बँक खाते	40,000	तेजसचे भांडवल खाते	1,07,675
तेजसच्या वारसदाराचे कर्ज खाते	67,675		
एकूण	**1,07,675**	एकूण	**1,07,675**

वारसदाराला देय रक्कम = **₹1,07,675**; ₹40,000 दिले, उर्वरित **₹67,675** वारसदाराच्या कर्ज खात्यात.

गुणदान: कार्यटिपा (सरासरी नफा, ख्याती व लाभाचे प्रमाण, नफ्यातील हिस्सा, पगार व व्याज) – 2 गुण · नफा-तोटा समायोजन खाते – 1 गुण · तेजसचे भांडवल खाते, ₹1,07,675 स्थानांतरित – 4 गुण · तेजसच्या वारसदाराचे खाते – 1 गुण

परीक्षकांचा सल्ला: सरासरी नफा काढताना तोट्याच्या वर्षाची रक्कम वजा केली जाते. पगार, व्याज व नफ्यातील हिस्सा फक्त 5 महिन्यांसाठी (1 एप्रिल ते 31 ऑगस्ट) आहे.

प्र. 6 नफा न कमविणाऱ्या संस्थांच्या खात्यांवरील उदाहरण. **[12]**

ज्ञानदीप सार्वजनिक वाचनालय, कोल्हापूर यांचे 31 मार्च 2026 रोजी संपणाऱ्या वर्षाचे प्राप्ती-शोधन खाते खालीलप्रमाणे आहे :

नावे प्राप्ती-शोधन खाते 31 मार्च 2026 रोजी संपणाऱ्या वर्षाकरिता जमा

प्राप्ती	रक्कम ₹	शोधन	रक्कम ₹
शिल्लक पु/आ : रोख 4,500; बँक 15,500	20,000	ग्रंथपालाचा पगार	36,000
वर्गणी :		सचिवाचे मानधन	6,000
2024-25 ची 2,500; 2025-26 ची 54,000; 2026-27 ची 3,500	60,000	वर्तमानपत्रे व नियतकालिके	9,500
मृत्युपत्रीत दान	25,000	लेखन सामग्री	4,200
सरकारी अनुदान	20,000	ग्रंथालय पुस्तके (1 ऑक्टोबर 2025 रोजी खरेदी)	40,000
जुन्या वर्तमानपत्रांची विक्री	1,800	विद्युत शुल्क	6,300
सभागृहाचे भाडे	12,000	दिलेली पारितोषिके (पारितोषिक निधीतून)	6,000
गुंतवणुकीवरील व्याज	3,600	दुरुस्ती	2,700
पारितोषिक निधीसाठी देणगी	15,000	शिल्लक पु/ने : रोख 4,700; बँक 42,000	46,700
एकूण	**1,57,400**	एकूण	**1,57,400**

अतिरिक्त माहिती :

(1) 1 एप्रिल 2025 रोजी वाचनालयाकडे : ग्रंथालय पुस्तके ₹1,50,000; उपस्कर ₹30,000; 8% गुंतवणूक ₹60,000; लेखन सामग्रीचा साठा ₹800; 2024-25 ची अप्राप्त वर्गणी ₹2,500; 2025-26 ची पूर्वप्राप्त वर्गणी ₹2,000; अदत्त पगार ₹3,000; रोख व बँक वर दर्शविल्याप्रमाणे.

(2) 2025-26 ची अप्राप्त वर्गणी ₹4,000 आहे.

(3) 31 मार्च 2026 रोजी अदत्त पगार ₹3,500; सभागृहाचे येणे भाडे ₹1,000.

(4) 31 मार्च 2026 रोजी लेखन सामग्रीचा साठा ₹1,000.

(5) मृत्युपत्रीत दानाचे भांडवलीकरण करावे.

(6) गुंतवणुकीवरील पूर्ण वर्षाचे व्याज विचारात घ्यावे.

(7) ग्रंथालय पुस्तकांवर वार्षिक 10% आणि उपस्करावर वार्षिक 10% दराने घसारा आकारा.

31 मार्च 2026 रोजी संपणाऱ्या वर्षाचे उत्पन्न-खर्च खाते आणि त्याच तारखेचा ताळेबंद तयार करा.

उत्तर (12 गुण)

कार्यटिप (1) : प्रारंभीचा भांडवल निधी

स्थिती विवरण (ताळेबंद) 1 एप्रिल 2025 रोजीचे

देयता	रक्कम ₹	संपत्ती	रक्कम ₹
अदत्त पगार	3,000	ग्रंथालय पुस्तके	1,50,000
पूर्वप्राप्त वर्गणी (2025-26 ची)	2,000	उपस्कर	30,000
भांडवल निधी (शिल्लक आकडा)	2,58,300	8% गुंतवणूक	60,000
		अप्राप्त वर्गणी (2024-25)	2,500
		लेखन सामग्रीचा साठा	800
		रोख व बँक	20,000

एकूण	**2,63,300**	एकूण	**2,63,300**

ज्ञानदीप सार्वजनिक वाचनालय, कोल्हापूर यांच्या पुस्तकात
नावे उत्पन्न-खर्च खाते 31 मार्च 2026 रोजी संपणाऱ्या वर्षाकरिता जमा

खर्च	रक्कम ₹	रक्कम ₹	उत्पन्न	रक्कम ₹	रक्कम ₹
ग्रंथपालाचा पगार	36,000		वर्गणी (2025-26)	54,000	
(-) अदत्त 1-4-2025	3,000		(+) मागील वर्षी पूर्वप्राप्त	2,000	
(+) अदत्त 31-3-2026	3,500	36,500	(+) अप्राप्त 2025-26	4,000	60,000
सचिवाचे मानधन		6,000	सरकारी अनुदान		20,000
वर्तमानपत्रे व नियतकालिके		9,500	जुन्या वर्तमानपत्रांची विक्री		1,800
वापरलेली लेखन सामग्री (800 + 4,200 – 1,000)		4,000	सभागृहाचे भाडे	12,000	
विद्युत शुल्क		6,300	(+) अप्राप्त	1,000	13,000
दुरुस्ती		2,700	गुंतवणुकीवरील व्याज	3,600	
घसारा :			(+) अप्राप्त	1,200	4,800
ग्रंथालय पुस्तके	17,000				
उपस्कर	3,000	20,000			
वाढावा (उत्पन्नाचे खर्चावरील आधिक्य) भांडवल निधीला स्थानांतरित		14,600			
एकूण		**99,600**	एकूण		**99,600**

ज्ञानदीप सार्वजनिक वाचनालयाचा 31 मार्च 2026 रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम ₹	रक्कम ₹	संपत्ती	रक्कम ₹	रक्कम ₹
भांडवल निधी 1-4-2025	2,58,300		ग्रंथालय पुस्तके (1,50,000 + 40,000)	1,90,000	
(+) वाढावा	14,600		(-) घसारा	17,000	1,73,000
(+) मृत्युपत्रीत दान (भांडवलीकृत)	25,000	2,97,900	उपस्कर	30,000	
पारितोषिक निधी (देणगी)	15,000		(-) घसारा	3,000	27,000
(-) दिलेली पारितोषिके	6,000	9,000	8% गुंतवणूक		60,000
पूर्वप्राप्त वर्गणी (2026-27)		3,500	गुंतवणुकीवरील अप्राप्त व्याज		1,200
अदत्त पगार		3,500	अप्राप्त वर्गणी (2025-26)		4,000
			सभागृहाचे अप्राप्त भाडे		1,000
			लेखन सामग्रीचा साठा		1,000
			हस्तस्थ रोख		4,700
			बँकेतील रोख		42,000
एकूण		**3,13,900**	एकूण		**3,13,900**

कार्यटिपा :

(2) 2025-26 ची वर्गणी : मिळालेली 54,000 + मागील वर्षी पूर्वप्राप्त 2,000 + अप्राप्त 4,000 = ₹60,000. (2024-25 च्या ₹2,500 मुळे प्रारंभीची अप्राप्त वर्गणी पूर्ण वसूल होते; 2026-27 ची ₹3,500 ही देयता आहे.)

(3) व्याज : वर्षासाठी 60,000 × 8% = ₹4,800; मिळालेले ₹3,600, अप्राप्त ₹1,200.

(4) पुस्तकांवरील घसारा : 1,50,000 × 10% = 15,000 + 40,000 × 10% × 6/12 = 2,000 → ₹17,000. उपस्कर 30,000 × 10% = ₹3,000.

(5) पारितोषिक निधी : देणगी ₹15,000 वजा दिलेली पारितोषिके ₹6,000 = ₹9,000 (देयता बाजूवर दर्शविला; उत्पन्न-खर्च खात्यात नाही).

उत्पन्न ₹99,600 – खर्च ₹85,000 = वाढावा **₹14,600**; ताळेबंदाची एकूण रक्कम = **₹3,13,900**.

गुणदान: प्रारंभीचा भांडवल निधी ₹2,58,300 – 1 गुण · उत्पन्न-खर्च खाते (वर्गणी, पगार, वापरलेली लेखन सामग्री, व्याज, घसारा), वाढावा ₹14,600 – 6 गुण · ताळेबंद (मृत्युपत्रीत दान, पारितोषिक निधी, अप्राप्त उत्पन्न), एकूण ₹3,13,900 – 5 गुण

परीक्षकांचा सल्ला: मागील वर्षी आगाऊ मिळालेली वर्गणी या वर्षाचे उत्पन्न आहे – ती मिळवा. पारितोषिक निधीतून दिलेली पारितोषिके निधीतून वजा केली जातात, उत्पन्न-खर्च खात्याला नावे केली जात नाहीत. ऑक्टोबरमध्ये खरेदी केलेल्या पुस्तकांवर फक्त 6 महिन्यांचा घसारा आकारला जातो.

प्र. 7 भागीदारी संस्थेच्या अंतिम खात्यांवरील उदाहरण. **[12]**

प्राची, कुणाल आणि रुचिता हे 2 : 1 : 1 या प्रमाणात नफा-तोटा वाटून घेणारे भागीदार आहेत. खालील तेरीज व समायोजनांवरून 31 मार्च 2026 रोजी संपणाऱ्या वर्षाचे व्यापार खाते व नफा-तोटा खाते आणि त्याच तारखेचा ताळेबंद तयार करा.

31 मार्च 2026 रोजीची तेरीज

नावे शिल्लक	रक्कम ₹	जमा शिल्लक	रक्कम ₹
प्रारंभण स्कंध	56,000	भांडवल : प्राची	1,20,000
खरेदी	2,80,000	भांडवल : कुणाल	80,000
विक्री परत	6,000	भांडवल : रुचिता	60,000
मजुरी	22,000	विक्री	4,20,000
खरेदीवरील वाहतूक खर्च	3,000	खरेदी परत	5,000
पगार	36,000	विविध धनको	48,000
भाडे (10 महिन्यांचे)	15,000	देय विपत्र	10,000
विमा	4,800	10% बँक कर्ज (1 ऑक्टोबर 2025 रोजी घेतले)	30,000
जाहिरात	9,000	संशयित कर्ज निधी	3,000
कार्यालयीन खर्च	7,000	प्राप्त कमिशन	4,800
दिलेली कसर	1,500		
बुडीत कर्ज	2,000		
विविध ऋणको	92,000		
प्राप्य विपत्र	12,000		
उपस्कर	30,000		
संयंत्र व यंत्रसामग्री	1,20,000		
हस्तस्थ रोख	5,200		
बँकेतील रोख	53,300		
उचल : प्राची	12,000		
उचल : कुणाल	8,000		
उचल : रुचिता	6,000		
एकूण	**7,80,800**	एकूण	**7,80,800**

समायोजना :

(1) संवरण स्कंधाचे मूल्य ₹68,000 आहे.

(2) ₹8,000 चा माल आगीमुळे नष्ट झाला. विमा कंपनीने ₹5,000 चा दावा मान्य केला, ती रक्कम अद्याप मिळालेली नाही.

(3) आणखी ₹2,000 बुडीत कर्ज अपलेखित करा आणि विविध ऋणकोवर 5% दराने संशयित कर्ज निधी ठेवा.

(4) संयंत्र व यंत्रसामग्रीवर 10% आणि उपस्करावर 10% घसारा आकारा.

(5) पूर्वदत्त विमा ₹1,200.

(6) रुचिताला ढोबळ नफ्यावर 5% कमिशन मिळण्याचा अधिकार आहे.

उत्तर (12 गुण)

प्राची, कुणाल आणि रुचिता यांच्या पुस्तकात

नावे व्यापार खाते 31 मार्च 2026 रोजी संपणाऱ्या वर्षाकरिता जमा

तपशील	रक्कम ₹	रक्कम ₹	तपशील	रक्कम ₹	रक्कम ₹
प्रारंभण स्कंध		56,000	विक्री	4,20,000	
खरेदी	2,80,000		(-) विक्री परत	6,000	4,14,000
(-) खरेदी परत	5,000	2,75,000	आगीमुळे नष्ट झालेला माल		8,000
मजुरी		22,000	संवरण स्कंध		68,000

खरेदीवरील वाहतूक खर्च		3,000			
ढोबळ नफा पु/ने		1,34,000			
एकूण		**4,90,000**	एकूण		**4,90,000**

नावे नफा-तोटा खाते 31 मार्च 2026 रोजी संपणाऱ्या वर्षाकरिता जमा

तपशील	रक्कम ₹	रक्कम ₹	तपशील	रक्कम ₹	रक्कम ₹
पगार		36,000	ढोबळ नफा पु/आ		1,34,000
भाडे	15,000		प्राप्त कमिशन		4,800
(+) अदत्त (2 महिने)	3,000	18,000			
विमा	4,800				
(-) पूर्वदत्त विमा	1,200	3,600			
जाहिरात		9,000			
कार्यालयीन खर्च		7,000			
दिलेली कसर		1,500			
बुडीत कर्ज	2,000				
(+) आणखी बुडीत कर्ज	2,000				
(+) नवीन संशयित कर्ज निधी	4,500				
(-) जुना संशयित कर्ज निधी	3,000	5,500			
आगीमुळे झालेला तोटा (8,000 – 5,000)		3,000			
घसारा :					
संयंत्र व यंत्रसामग्री	12,000				
उपस्कर	3,000	15,000			
बँक कर्जावरील व्याज (अदत्त)		1,500			
रुचिताला कमिशन (ढोबळ नफ्याच्या 5%)		6,700			
शुद्ध नफा (भांडवल खात्याला स्थानांतरित) :					
प्राचीचे भांडवल खाते (2/4)	16,000				
कुणालचे भांडवल खाते (1/4)	8,000				
रुचिताचे भांडवल खाते (1/4)	8,000	32,000			
एकूण		**1,38,800**	एकूण		**1,38,800**

प्राची, कुणाल आणि रुचिता यांचा 31 मार्च 2026 रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम ₹	रक्कम ₹	संपत्ती	रक्कम ₹	रक्कम ₹
भांडवल खाते :			संयंत्र व यंत्रसामग्री	1,20,000	
प्राची	1,20,000		(-) घसारा	12,000	1,08,000
(+) शुद्ध नफा	16,000		उपस्कर	30,000	
(-) उचल	12,000	1,24,000	(-) घसारा	3,000	27,000
कुणाल	80,000		संवरण स्कंध		68,000
(+) शुद्ध नफा	8,000		विविध ऋणको	92,000	
(-) उचल	8,000	80,000	(-) आणखी बुडीत कर्ज	2,000	
रुचिता	60,000		(-) संशयित कर्ज निधी (90,000 च्या 5%)	4,500	85,500
(+) कमिशन	6,700		प्राप्य विपत्र		12,000
(+) शुद्ध नफा	8,000		विमा कंपनीकडून येणे नुकसान भरपाई		5,000
(-) उचल	6,000	68,700	पूर्वदत्त विमा		1,200
10% बँक कर्ज	30,000		हस्तस्थ रोख		5,200
(+) अदत्त व्याज	1,500	31,500	बँकेतील रोख		53,300
विविध धनको		48,000			
देय विपत्र		10,000			

अदत्त भाडे		3,000			
एकूण		**3,65,200**	एकूण		**3,65,200**

कार्यटिपा :

(1) आगीमुळे नष्ट झालेला माल ₹8,000 व्यापार खात्याला जमा; मान्य दावा ₹5,000 संपत्ती म्हणून दर्शविला; विम्याने भरून न निघालेला तोटा ₹3,000 नफा-तोटा खात्याला नावे.

(2) गुप्त (ध्वनित) समायोजना : भाडे फक्त 10 महिन्यांचे दिले आहे, म्हणून 2 महिन्यांचे भाडे (15,000 ÷ 10 × 2 = ₹3,000) अदत्त आहे. 10% बँक कर्जावरील 1 ऑक्टोबर 2025 ते 31 मार्च 2026 पर्यंतचे व्याज = 30,000 × 10/100 × 6/12 = ₹1,500 अदत्त आहे.

(3) संशयित कर्ज निधी : ऋणको 92,000 – 2,000 = 90,000 × 5% = ₹4,500. नफा-तोटा खात्याला नावे = 2,000 + 2,000 + 4,500 – 3,000 = ₹5,500.

(4) रुचिताला कमिशन = ढोबळ नफा ₹1,34,000 च्या 5% = ₹6,700 (नफा-तोटा खात्याला नावे व तिच्या भांडवल खात्याला जमा).

(5) शुद्ध नफा ₹32,000, 2 : 1 : 1 प्रमाणात → प्राची ₹16,000, कुणाल ₹8,000, रुचिता ₹8,000.

ढोबळ नफा = **₹1,34,000**; शुद्ध नफा = **₹32,000**; ताळेबंदाची एकूण रक्कम = **₹3,65,200**.

गुणदान: व्यापार खाते (आगीमुळे नष्ट झालेला माल), ढोबळ नफा ₹1,34,000 – 3 गुण · नफा-तोटा खाते (गुप्त समायोजना – अदत्त भाडे व कर्जावरील व्याज, संशयित कर्ज निधी, आगीमुळे तोटा, कमिशन), शुद्ध नफा ₹32,000 – 4 गुण · ताळेबंद, एकूण ₹3,65,200 – 5 गुण

परीक्षकांचा सल्ला: तेरजेतील गुप्त (ध्वनित) समायोजनांकडे लक्ष द्या : 'भाडे (10 महिन्यांचे)' आणि वर्षादरम्यान घेतलेले कर्ज – समायोजन लिहिलेले नसले तरी दोन्हींसाठी अदत्त रक्कम दाखवावी लागते. विमा काढलेला माल आगीमुळे नष्ट झाल्यास : पूर्ण किंमत व्यापार खात्याला जमा, दावा संपत्ती म्हणून, आणि फक्त भरून न निघालेला भाग नफा-तोटा खात्याला.

परीक्षेसाठी खूप खूप शुभेच्छा!